

Aleš Švigelj, Marko Lazić: DOSTOPNOST, VARNOST IN DRUŽBENA VKLJUČENOST ODPRTEGA JAVNEGA PROSTORA ACCESSIBILITY, SAFETY AND SOCIAL INCLUSION OF OPEN PUBLIC SPACE

DOI: <https://doi.org/10.15292/IU-CG.2025.13.044-050> ■ UDK: 77.033:72 ■ SUBMITTED: September 2025 / REVISED: October 2025 / PUBLISHED: December 2025

1.02 Pregledni znanstveni članek / Review Scientific Article

POVZETEK

Odprt javni prostor (OJP) je eden ključnih nosilcev urbanega življenja, saj omogoča gibanje, srečevanje, zadrževanje in sodelovanje raznolikih skupin uporabnikov. Kljub temu pa dostopnost, varnost in družbena vključenost v praksi pogosto niso samoumevno zagotovljene, zlasti za ranljive skupine. Prispevek predstavlja opisno matriko scenarijev dostopnosti, varnosti in družbene vključenosti (DVDV) OJP kot analitično orodje za primerjalno razumevanje prostorskih vzorcev v različnih urbanih kontekstih. Matrika DVDV temelji na sintezi rezultatov intenzivnih študijskih delavnic, izvedenih v okviru projekta Sustainable Accessible Future Environments (SAFE, n.d.) v petih evropskih mestih: Kranju (Slovenija), Kielu (Nemčija), Bydgoszczu (Poljska), Vanti (Finska) in Granadi (Španija). Na podlagi kvalitativne analize študijskih rezultatov so prostorske značilnosti in predlagani odzivi strukturirani glede na sedem analitičnih kazalnikov ter štiri časovna obdobja (trenutno stanje, 5, 10 in 20 let). Prispevek se tako osredotoča na prepoznavanje ponavljajočih se vzorcev v zaznavi in obravnavi dostopnosti, varnosti in družbene vključenosti OJP. Rezultati kažejo, da se kljub raznolikosti obravnavanih mest pojavljajo zelo podobne omejitve v trenutnem stanju OJP, zlasti v obliki fizičnih ovir, fragmentiranih dostopnih poti, konfliktov rabe ter omejenih možnosti zadrževanja in družbene vključenosti. Analiza časovnih scenarijev pa razkriva tudi izrazit razkorak med kratkoročnimi izboljšavami osnovnih pogojev rabe prostora in dolgoročnimi sistemskimi cilji vključujočega oblikovanja. Prispevek s tem poda vizijo razumevanja časovne dinamike prostorskih sprememb ter ponuja podlago za razmislek o celostnih pristopih k oblikovanju OJP, ki resnično pripada vsem uporabnikom.

KLJUČNE BESEDE

odprt javni prostor (OJP); dostopnost; varnost; družbena vključenost; ranljive skupine; matrika scenarijev; vključujoče oblikovanje

ABSTRACT

Open public space (OPS) is one of the key pillars of urban life, as it enables movement, encounters, staying, and participation of diverse groups of users. Nevertheless, accessibility, safety, and social inclusion are often not inherently ensured in practice, particularly for vulnerable groups. This paper presents a descriptive scenario matrix of accessibility, safety, and social inclusion (DVDV) of OPS as an analytical tool for the comparative understanding of spatial patterns across different urban contexts. The matrix is based on a synthesis of results from intensive study workshops conducted within the framework of the Sustainable Accessible Future Environments (SAFE, n.d.) project in five European cities: Kranj (Slovenia), Kiel (Germany), Bydgoszcz (Poland), Vantaa (Finland), and Granada (Spain). Through qualitative analysis of the workshop outcomes, spatial characteristics and proposed responses are structured according to seven analytical indicators and four temporal periods of time (current situation, 5, 10, and 20 years). The paper thus focuses on identifying recurring patterns in the perception and treatment of accessibility, safety, and social inclusion in OPS. The results indicate that, despite the diversity of the examined cities, very similar limitations persist in the current condition of OPS, particularly in the form of physical barriers, fragmented access routes, conflicts of use, and limited opportunities for staying and social interaction. The temporal scenario analysis further reveals a pronounced gap between short-term improvements addressing basic conditions of spatial use and long-term systemic goals of inclusive design. In this way, the paper articulates a vision for understanding the temporal dynamics of spatial transformation and provides a basis for reflection on more holistic approaches to the design of OPS that belongs to all users.

KEY-WORDS

open public space (OPS); accessibility; safety; social inclusion; vulnerable groups; scenario matrix; inclusive design

1. UVOD

Odpri javni prostor (OJP) predstavlja eno temeljnih prostorskih in družbenih dobrin sodobnih mest, saj omogoča gibanje, srečevanje, zadrževanje in sodelovanje raznolikih skupin uporabnikov. Kljub temu da je OJP v načrtovalskih, urbanističnih in normativnih dokumentih pogosto opredeljen kot prostor, namenjen vsem, številne raziskave opozarjajo, da je njegova dejanska raba še vedno selektivna ter pogosto neustrezna za ranljive skupine (Gehl, 2010; Giles-Corti idr., 2012). Razkorak med normativno dostopnostjo in dejansko uporabnostjo prostora razkriva strukturne omejitve sodobnega prostorskega načrtovanja.

Prispevek izhaja iz koncepta **vkjučujočega¹ oblikovanja**, ki raznolikost uporabnikov razume kot izhodišče oblikovalskega procesa ter poudarja zmanjševanje sistemskih oblik izključevanja.¹ V tem okviru raziskava naslavlja skupine, pri katerih so prostorske in komunikacijske ovire najbolj neposredno izražene: gibalno ovirane osebe, senzorično ovirane (slepe in slabovidne ter gluhe in naglušne), starostnike ter otroke. Njihova vključitev temelji na razumevanju funkcionalne raznolikosti skozi življenjski potek. Starost je pogosto povezana z zmanjšano mobilnostjo, slabšanjem vida in sluha ter počasnejšo kognitivno obdelavo informacij, medtem ko otroci zaradi svoje telesne višine, razvojne stopnje in izkušenske omejenosti prostor zaznavajo drugače kot odrasli uporabniki. Osredotočenost na navedene skupine ne pomeni izključevanja drugih oseb z oviranostmi ali specifičnimi potrebami, temveč metodološko utemeljeno zoženje analize na uporabniške profile, pri katerih se vpliv prostorskih rešitev na varnost, orientacijo, dostopnost in participacijo najjasneje odraža.

Dostopnost, varnost in družbena vključenost se v OJP ne uresničujejo samoumevno, temveč so rezultat kompleksnega prepletanja prostorskih, programskih in družbenih dejavnikov. Posebno razkrivajoč vidik analize predstavlja izkušnja ranljivih skupin uporabnikov, saj se prav pri njih najhitreje pokažejo omejitve, ki pogosto ostajajo nevidne za večinski del populacije. Ovire v fizični dostopnosti, zaznavi varnosti ali možnosti rabe prostora ne vplivajo zgolj na kakovost njihove izkušnje, temveč razkrivajo širše strukturne pomanjkljivosti prostorskega načrtovanja.

Sodobne raziskave poudarjajo, da zaznana dostopnost in občutek varnosti bistveno vplivata na odločitev uporabnikov, ali bodo OJP sploh uporabljali, kar je še posebej izrazito pri ranljivih skupinah, kjer se fizične in zaznavne ovire pogosto prekrivajo (Huskinson idr., 2024; Pérez-Tejera idr., 2022). Zaznava varnosti presega zgolj objektivne kazalnike in vključuje psihološko doživljanje prostora, občutek preglednosti, prisotnost drugih uporabnikov ter stopnjo senzorične obremenitve (Giles-Corti idr., 2012). Prostor, ki vzbuja nelagodje ali negotovost, v praksi ne omogoča enakovredne rabe, tudi kadar je tehnično dostopen (Jacobs, 1961; Newman, 1972).

Razvoj vključujočega oblikovanja je povezan s širšimi konceptualnimi premiki v razumevanju dostopnosti, ki presegajo zgolj tehnične standarde ter poudarjajo uporabniško izkušnjo in participacijo (Imrie in Hall, 2001; Steinfeld in Maisel, 2012). V praksi pa se takšni pristopi pogosto uresničujejo parcialno, v obliki posameznih prilagoditev, medtem ko celostne sistemske spremembe ostajajo omejene ali preložene v dolgoročne ra-

zvojne okvirje (Preiser in Smith, 2011; Gupta idr., 2025). Posledično OJP pogosto reproducira obstoječe prostorske in družbene neenakosti (Lefebvre, 1991; Harvey, 2008).

Celostno razumevanje OJP zato zahteva sočasno obravnavo dostopnosti, varnosti in družbene vključenosti kot medsebojno prepletenih dimenzij, ki skupaj oblikujejo uporabniško izkušnjo prostora. V tem kontekstu OJP ne deluje zgolj kot fizična infrastruktura, temveč kot družbeni prostor, v katerem se skozi vsakdanje prakse rabe oblikujejo odnosi pripadnosti, legitimnosti in pravice do prostora (Gehl, 2010; Haselbacher idr., 2024; Qi idr., 2024).

Namen tega prispevka je predstaviti opisno matriko scenarijev dostopnosti, varnosti in družbene vključenosti (DVDV) OJP kot analitično orodje za primerjalno razumevanje ponavljajočih se prostorskih vzorcev v različnih urbanih kontekstih. Na podlagi rezultatov intenzivnih študijskih delavnic (2023–2024), izvedenih v okviru projekta Sustainable Accessible Future Environments (SAFE), se ne vrednoti posameznih lokacij, temveč analizira, kako in kdaj se posamezni vidiki dostopnosti, varnosti in vključenosti pojavljajo kot relevantni ter kako se njihova obravnava spreminja skozi različna časovna obdobja. Matrika scenarijev DVDV tako predstavlja analitični okvir za razumevanje časovne dinamike prostorskih sprememb ter omogoča razmislek o razkoraku med normativnimi cilji vključujočega oblikovanja in dejanskim delovanjem OJP v praksi.

2. DOSTOPNOST, VARNOST IN DRUŽBENA VKLJUČENOST ODPRTEGA JAVNEGA PROSTORA

Dostopnost v kontekstu odprtega javnega prostora (OJP) presega zgolj fizično možnost vstopa ali izpolnjevanje minimalnih tehničnih standardov. V sodobnem razumevanju zajema funkcionalne, zaznavne in socialne vidike uporabniške izkušnje ter vključuje vprašanje, ali posameznik prostor lahko uporablja samostojno, varno in dostojanstveno. Razlika med formalno dostopnostjo in dejansko možnostjo rabe postane posebej očitna v primerih, ko so prostori tehnično urejeni, a zaradi orientacijskih težav, neudobja ali občutka negotovosti ostajajo slabo uporabljeni (Imrie in Hall, 2001; Iwarsson in Ståhl, 2003; Huskinson idr., 2024). Ta razkorak je izrazitejši pri ranljivih skupinah, kjer se fizične, senzorične in kognitivne omejitve pogosto prepletajo. Dostopnost zato ni le vprašanje odstranjenih arhitekturnih ovir, temveč tudi vprašanje berljivosti prostora, kontinuitete poti, jasnosti informacij ter možnosti prilagoditve individualnemu tempu gibanja. Kadar so ti pogoji neustrezni, OJP kljub formalni odprtosti ostaja funkcionalno omejen.

Koncept vključujočega oblikovanja se je razvil kot odziv na omejitve normativnih pristopov k dostopnosti ter poudarja potrebo po celostni obravnavi raznolikih uporabniških potreb skozi celoten proces načrtovanja. V primerjavi z univerzalnim oblikovanjem, ki temelji predvsem na razvoju splošno uporabnih rešitev, vključujoče oblikovanje dodatno poudarja participacijo, kontekstualnost in sprotne prilagajanje prostorskih rešitev specifičnim situacijam (Steinfeld in Maisel, 2012; Preiser in Smith, 2011). Kljub teoretični razvitosti pa se ti pristopi v OJP pogosto uresničujejo fragmentarno, v obliki parcialnih prilagoditev brez jasne dolgoročne strategije, kar vodi v neenakomerno dostopnost in prekinjene uporabniške poti (Gupta idr., 2025).

Pomembna razsežnost rabe OJP je zaznava varnosti. Ta ne vključuje zgolj objektivnih kazalnikov prometne ali kriminalne varnosti, temveč subjektivno doživljanje prostora: občutek preglednosti, prisotnost drugih uporabnikov, jasnost prostorskih robov ter stopnjo senzorične obremenitve (Giles-Corti idr.,

¹ V prispevku je uporabljen termin vključujoče oblikovanje kot primarni koncept, saj poudarja procesno, participatorno in kontekstualno dimenzijo oblikovanja prostora. Univerzalno oblikovanje je razumljeno kot soroden, normativno bolj standardiziran pristop, ki izhaja iz načel univerzalne dostopnosti (Mace idr., 1996; Steinfeld in Maisel, 2012).

2012). Zaznava varnosti deluje kot filter, skozi katerega uporabniki presojajo primernost prostora za gibanje, zadrževanje ali druženje. Prostori, zaznani kot neprijetni ali konfliktni, se pogosto ne uporabljajo tudi takrat, ko so formalno dostopni, kar še posebej vpliva na otroke, starejše in gibalno ovirane uporabnike (Pérez-Tejera idr., 2022). Dostopnost in varnost sta zato neločljivo povezani dimenziji uporabniške izkušnje OJP. Tehnično dostopen prostor, ki hkrati vzbuja občutek nelagodja ali negotovosti, v praksi ne omogoča enakovredne rabe in lahko prispeva k prostorski izključenosti (Jacobs, 1961; Newman, 1972). Prostorska inkluzivnost presega skladnost s standardi in vključuje tudi psihosocialno dimenzijo rabe prostora (Imrie in Hall, 2001). S tem postane jasno, da dostopnost ni končni cilj, temveč predpogoj za širšo družbeno vključenost.

Družbena vključenost OJP se nanaša na vprašanje, kdo se v prostoru počuti upravičenega do rabe, zadrževanja in prisotnosti. OJP deluje kot družbeni oder, kjer se skozi vsakdanje prakse oblikujejo odnosi pripadnosti, nadzora in izključevanja (Gehl, 2010; Haselbacher idr., 2024). Izključevanje se pogosto ne udejanja skozi neposredne prepovedi, temveč skozi subtilne prostorske mehanizme: pomanjkanje programov za različne starostne skupine, neprimerna urbana oprema, konfliktna ureditve prometa ali oblikovanje, ki privilegira določene načine rabe (Qi idr., 2024). Takšne prostorske konfiguracije omejujejo možnosti spontanega zadrževanja, srečevanja in sodelovanja ter s tem reproducirajo obstoječe družbene neenakosti (Lefebvre, 1991; Harvey, 2008).

Dostopnost, varnost in družbena vključenost tako niso ločene kategorije, temveč medsebojno prepletene in dinamične dimenzije OJP. Njihovo razumevanje zahteva preseganje sektorskih pristopov in vključevanje časovne razsežnosti, saj se pomen posameznih vidikov dostopnosti in vključenosti pogosto pokaže šele skozi daljše obdobje uporabe prostora. Prav ta medsebojna povezanost odpira vprašanje, kako strukturirano analizirati preplet teh dimenzij ter kako prepoznati razkorak med normativnimi cilji vključujočega oblikovanja in njihovo dejansko uresničitvijo v prostorski praksi.

Ta izhodišča predstavljajo teoretski temelj za razvoj opisne matrike scenarijev dostopnosti, varnosti in družbene vključenosti (DVDV), predstavljene v nadaljevanju.

3. METODOLOGIJA

Metodologija temelji na kvalitativnem, primerjalnem pristopu, ki izhaja iz rezultatov intenzivnih študijskih delavnic (2023–2024), izvedenih v okviru projekta Sustainable Accessible Future Environments (SAFE, n.d.) v petih evropskih mestih: Kranju (Slovenija), Kielu (Nemčija), Bydgoszczu (Poljska), Vanti (Finska) in Granadi (Španija). Metodološki okvir je zasnovan z namenom razumevanja dostopnosti, varnosti in družbene vključenosti OJP kot medsebojno prepletenih in časovno dinamičnih pojavov, ki jih ni mogoče ustrezno zajeti z enkratnimi ali izključno kvantitativnimi ocenami.

V vsakem izmed obravnavanih mest so bile v okviru intenzivnih študijskih delavnic (2023–2024) analizirane izbrane lokacije OJP. Delavnice so vključevale kombinacijo terenskih analiz, opazovanja rabe prostora, mapiranja, sprehodov po prostoru, razprav ter scenarijskega razmišljanja. Udeleženci so obravnavali prostorske značilnosti z vidika raznolikih uporabnikov, s posebnim poudarkom na ranljivih skupinah, kot so gibalno ovirani, senzorično občutljivi, starejši, mlade družine in migranti, pri čemer je vsaka skupina poglobljeno obravnavala eno izmed navedenih ranljivih skupin. Primarni material raziskave predstavljajo rezultati

delavnic, sintetizirani v obliki plakatov posameznih delovnih skupin v vsakem mestu. Ti materiali vključujejo opise prostorskih značilnosti, identificirane ovire in potenciale ter predloge prostorskih odzivov, strukturirane v obliki scenarijev za različna časovna obdobja. Analiza temelji na združevanju in sistematizaciji vsebin, ki so bile v okviru delavnic jasno artikulirane in ponovljive.

3.1. Raziskovalni okvir

raziskava temelji na pristopu vključujočega oblikovanja, ki raznolikost uporabnikov razume kot izhodišče prostorske analize ter poudarja participatorne metode, interdisciplinarnost in neposredno vključevanje uporabnikov prostora. Metodološki okvir je bil razvit v okviru projekta SAFE – Sustainable Accessible Future Environments (SAFE, 2023) in izveden kot intenzivni mednarodni študijski programl (ISP). Raziskava je bila zasnovana kot kombinacija terenskega dela, participatornih metod, kritičnega mapiranja ter scenarijskega načrtovanja prihodnosti. Poudarek je bil na prepoznavanju prostorskih, senzoričnih in socialnih ovir ter analizi zaznane varnosti in dostopnosti iz perspektive različnih uporabniških skupin.

V delavnicah so sodelovali študenti in mentorji petih evropskih univerz (University of Ljubljana, Laurea University of Applied Sciences, Fachhochschule Kiel, Universidad de Granada in WSG Bydgoszcz). Študenti so bili organizirani v mednarodne interdisciplinarne skupine po pet članov, ki so združevale področja arhitekture, urbanizma, socialnih ved, socialne politike in dostopnega turizma. Poleg študentov so sodelovali univerzitetni mentorji, strokovnjaki s področja dostopnosti in socialnih ved ter lokalni partnerji (predstavniki občine, nevladnih organizacij in drugih lokalnih akterjev). Lokalni predstavniki so bili vključeni v skupinsko delo na terenu, kar je omogočilo kontekstualno razumevanje specifičnih prostorskih in socialnih značilnosti območja.

Vključevanje ranljivih skupin je potekalo na več ravneh:

1. Neposredno vključevanje preko varnostnih sprehodov (Safety walk), kjer so sodelovali lokalni predstavniki in uporabniki prostora.
2. Terenski intervjuji, izvedeni med uporabniki izbranih lokacij.
3. Simulacijska orodja, ki so študentom omogočila izkustveno razumevanje gibalnih in senzoričnih omejitev (»experience with disabled tools«).
4. Reflektivne razprave, kjer so bile obravnavane razlike v zaznavi prostora glede na starost, spol, oviranost in socialno ozadje.

Metodološki poudarek je bil na skupinah, pri katerih so prostorske in komunikacijske ovire najizrazitejše: gibalno in senzorično oviranih oseb, starostnikov ter otroci. Cilj ni bil reprezentativno vzorčenje, temveč identifikacija vzorcev izključevanja skozi kvalitativno terensko analizo.

Raziskava je potekala v več zaporednih fazah:

Faza 1: Uvodno terensko raziskovanje (organiziran Jane's Walk²). Prvi dan je bil izveden skupinski terenski sprehod po obravna-

2 Jane's Walk <https://janeswalk.org/>. Prvi dogodek je bil izveden 5. maja 2007 v Torontu, organizirala pa ga je skupina prijateljev in sodelavcev Jane Jacobs, ki so želeli počastiti njene ideje in zapuščino. Župan David Miller je ta dan razglasil za Dan Jane Jacobs, sedemindvajset lokalnih vodnikov pa je vodilo sprehode po soseskah, kjer so delali, se družili in živeli. Dogodek je temeljil na načelih participativnega opazovanja mesta in poudarku na vsakdanjem življenju v urbanem prostoru, kot ga je zagovarjala Jane Jacobs. (Jacobs, 1961, 1969, 1984)

vanem območju (Jane's Walk), usmerjen v prepoznavanje dostopnostnih in varnostnih izzivov. Udeleženci so zbirali fotografsko in video dokumentacijo ter oblikovali t. i. »book of experiencing accessibility«.

Faza 2: Varnostni sprehod in mapiranje. Drugi dan so skupine izvajale varnostni sprehod (Safety walk) ter sistematično mapiranje izbranih mikrolokacij. Uporabljena je bila metodologija vedenjskega mapiranja (behavioral mapping) in kritične kartografije, kot je opisana v metodološkem priročniku projekta

Zbiranje podatkov je vključevalo: opazovanje vedenjskih vzorcev, evidentiranje prostorskih ovir, intervjuje z uporabniki, analizo obstoječih kartografskih prikazov in uradnih dokumentov.

Faza 3: Analiza in interpretacija. Tretji dan je bil namenjen analizi zbranih podatkov skozi socialne in družbene vidike (varnost, spol, socialna raznolikost). Podatki so bili strukturirani v tematske sklope in prevedeni v analitične karte.

Faza 4: Scenarijsko načrtovanje. Četrty dan so skupine razvijale tri scenarije razvoja za vsako obravnavano lokacijo z uporabo pristopa futures thinking in metode igranja vlog (role play). Namen je bil preveriti vpliv prostorskih sprememb na različne uporabniške skupine skozi časovno perspektivo (5, 15 in 30 let).

Faza 5: Sinteza. Končni dan je bil namenjen pripravi analitičnih kart, posterjev, predstavitev in pisnih poročil, ki so sintetizirali raziskovalne ugotovitve.

Analiza je temeljila na kvalitativni tematski analizi. Terenski zapiski, intervjuji, fotografska dokumentacija in kartografski prikazi so bili pregledani z odprtim kodiranjem. Oblikovane so bile naslednje tematske kategorije: fizične ovire (naklone, stopnice, širine prehodov), senzorične ovire (kontrasti, signalizacija, akustika), zaznava varnosti, orientacija in čitljivost prostora, socialna inkluzivnost.

Vizualni podatki so bili vključeni v kartiranje prostora ter interpretirani v povezavi z prostorskimi podatki. Analiza ni stremela k kvantifikaciji, temveč k identifikaciji vzorcev neenakosti in prostorskih neskladij.

Primarna gradiva (analitične karte, fotografski arhiv, skupinska poročila, scenariji in predstavitve) so shranjena v okviru projektna dokumentacije SAFE in v skupnem digitalnem repozitoriju projekta (<https://eusafe.fa.uni-lj.si/>).

3.2. OPISNA MATRIKA SCENARIJEV DVDV

Na podlagi pregleda in primerjalne analize rezultatov delavnic je bila razvita opisna matrika scenarijev dostopnosti, varnosti in družbene vključenosti (DVDV) OJP. Matrika ne predstavlja nove interpretacije ali vrednotenja posameznih predlogov, temveč temelji na analitičnem združevanju in strukturiranju rezultatov delavnic za potrebe primerjalne analize. Podlago za oblikovanje opisne matrike scenarijev DVDV predstavljajo rezultati delavnic v posameznih mestih, v okviru katerih so udeleženci s pomočjo terenskih analiz, mapiranja, sprehodov po prostoru, razprav in scenarijskega razmišljanja obravnavali dostopnost, varnost in vključenost odprtega javnega prostora z vidika raznolikih uporabnikov, zlasti ranljivih skupin. S tem opisna matrika scenarijev DVDV povzema skupne prostorske značilnosti in ponavljajoče se vzorce, ki so se pojavili v analizah rezultatov delavnic, pri čemer so bili kot reprezentativni uporabljeni tisti opisi, ki so bili jasno artikulirani in so se hkrati pojavljali v več analizah znotraj istega mesta.

Struktura opisne matrike scenarijev DVDV tako temelji na dveh razsežnostih: analitičnih kazalnikov in časovnih obdobjih. Vrstice predstavljajo sedem analitičnih kazalnikov, ki opisujejo značilnosti OJP z vidika človekove izkušnje: fizično dostopnost, orientacijo in berljivost prostora, varnost in zaznavo varnosti, senzorično kakovost prostora, programsko in socialno vključenost, možnost zadrževanja v prostoru ter dostopnost rabe in družbeno vključenost. Kategorije so oblikovane z vidika uporabnika prostora in ne opisujejo zgolj fizičnih ali tehničnih lastnosti prostora, temveč način, kako prostor omogoča ali omejuje rabo, gibanje, zaznavo in občutek pripadnosti različnih uporabnikov. Stolpci predstavljajo časovna obdobja, ki so bili uporabljena tudi v okviru procesa intenzivnih študijskih tednov: trenutno stanje, kratkoročni (5 let), srednjeročni (10 let) in dolgoročni (20 let) scenarij. Ti ne predstavljajo napovedi prihodnosti, temveč različne ravni odzivov in posegov vse od taktilnih in pragmatičnih izboljšav do dolgoročnih, sistemskih in normativnih sprememb. Časovna dimenzija omogoča vpogled v to, kdaj se posamezni vidiki dostopnosti, varnosti in družbene vključenosti sploh pojavijo kot relevantni ter kako se njihova obravnava spreminja skozi čas.

Sintezna matrika scenarijev DVDV, predstavljena v nadaljevanju, je prav tako izpolnjena opisno saj temelji na kvalitativni sintezi rezultatov petih delavnic, pri čemer je bila za vsako delavnico predhodno oblikovana lastna opisna matrika scenarijev DVDV. Njen namen ni kvantifikacija ali rangiranje posameznih lokacij v mestih, temveč identifikacija ponavljajočih se prostorskih vzorcev in tipov odzivov, ki se pojavljajo v različnih urbanih kontekstih. Predstavljena sintezna opisna matrika scenarijev DVDV tako združuje ugotovitve vseh petih mest in izpostavlja strukturne podobnosti in razlike v zaznavi ter obravnavi dostopnosti, varnosti in družbene vključenosti odprtega javnega prostora. Na ta način deluje kot povezovalni element med rezultati delavnic in nadaljnjo razpravo ter omogoča razmislek o razkoraku med normativnimi cilji vključujočega oblikovanja in dejanskim stanjem ter časovno dinamiko njihovega uresničevanja v praksi.

4 KONTEKST OBRAVNAVANIH MEST

Pripravek obravnava pet evropskih mest, ki se razlikujejo po velikosti, prostorski strukturi, zgodovinskem razvoju in družbenem kontekstu, hkrati pa se v vseh soočajo s primerljivimi izzivi dostopnosti, varnosti in družbene vključenosti OJP. Izbor mest omogoča primerjalno obravnavo raznolikih urbanih okolij ter prepoznavanje skupnih prostorskih vzorcev in razlik, ki izhajajo iz specifičnih lokalnih okoliščin.

Kranj (Slovenija) predstavlja srednje veliko mesto z izrazito zgodovinsko mestno strukturo in jasno ločnico med starim mestnim jedrom ter novejšimi urbanih območji. OJP v mestu so pogosto zaznamovani z reliefnimi omejitvami, zgodovinsko zasnovano ulic in trgov ter postopnimi prilagoditvami sodobnim zahtevam dostopnosti. Prostorski izzivi se kažejo predvsem v prepletanju varovanja kulturne dediščine z uvajanjem vključujočih in varnih rešitev za raznolike uporabnike.

Kiel (Nemčija) je obalno mesto z izrazito prometno in infrastrukturno vlogo, zaznamovano z razmeroma odprto urbano strukturo in obsežnimi OJP ob vodi. Mesto se sooča z izzivi usklajevanja različnih prometnih tokov, rekreativne rabe in vsakodnevnih dejavnosti v odprtem javnem prostoru. Dostopnost in varnost sta tesno povezani z urejanjem prometnih površin, orientacijo v prostoru ter obvladovanjem sezonskih in turističnih obremenitev.

Bydgoszcz (Poljska) predstavlja postsocialistični urbani kontekst, kjer so OJP pogosto rezultat večfaznih transformacij in neeno-

Preglednica 1: Opisna sintezna matrika scenarijev DVDV (dostopnosti, varnosti in družbene vključenosti OJP)

Opisna matrika scenarijev DVDV (dostopnosti, varnosti in družbene vključenosti OJP)				
Analitični vidik	Trenutno stanje	5 let	10 let	20 let
Fizična dostopnost (možnost samostojnega in varnega gibanja brez fizičnih ovir)	ponavljajoče se fizične ovire, poškodovani tlaki in prekinjene dostopne poti	taktilne izboljšave dostopnosti brez posega v strukturo prostora	postopno preoblikovanje ključnih peš in javnih povezav	univerzalna dostopnost kot sistemski standard
Orientacija in berljivost prostora (možnost razumevanja prostora in samostojne orientacije)	nejasna berljivost prostora, omejena orientacija za ranljive skupine	dodajanje orientacijskih in informacijskih elementov	celostno berljiv in strukturiran javni prostor	univerzalna orientacijska logika prostora
Varnost in zaznava varnosti (občutek fizične in psihološke varnosti v prostoru)	neuskajenost prometnih in peš površin ter zaznani konflikti rabe	umirjanje prometa in lokalni varnostni ukrepi	integrirana prometna in prostorska ureditev	varnost kot temeljna vrednota prostorskega načrtovanja
Senzorična kakovost prostora (stopnja senzorične uravnoteženosti ali preobremenjenosti prostora)	senzorična preobremenjenost (hrup, kaos, vizualna nasičenost)	delne izboljšave senzoričnih pogojev	uravnoteženje in strukturiranje senzoričnega okolja	senzorična kakovost kot načrtovalski standard
Programska in socialna vključenost (možnost rabe prostora in združevanja različnih skupin uporabnikov)	omejena ali selektivna raba prostora za ranljive skupine	uvajanje začasnih ali pilotnih vključujočih programov	stalna programska prisotnost za raznolike uporabnike	družbena vključenost kot samoumevna lastnost prostora
Možnost zadrževanja v prostoru (možnost zadrževanja, počitka in prilagoditve lastnemu tempu)	neenakomerno razpoložljive možnosti zadrževanja in počitka	dodajanje urbane opreme, sence in osnovnih pogojev za zadrževanje	oblikovanje kakovostnih prostorov zadrževanja	zadrževanje kot temeljna funkcija odprtega javnega prostora
Dostopnost rabe in družbena vključenost (občutek upravičenosti, dobrodošlosti in vključenosti v prostoru)	javni prostor zaznan kot neenakovredno dostopen	večja odprtost rabe prostora za raznolike uporabnike	legitimnost rabe prostora za vse	pravica do prostora uveljavljena v praksi

tnih razvojnih pristopov. Mesto zaznamujejo raznolike tipologije OJP vse od zgodovinskih mestnih osi do sodobnih prenovljenih območij ob vodi. Izzivi se kažejo v neenakomerni kakovosti prostora, prekinjenih povezavah in razlikah v dostopnosti ter zaznavi varnosti med posameznimi območji.

Vantaa (Finska) kot del širše metropolitanske regije Helsinkov predstavlja razpršen urbano-suburban kontekst z močno vlogo prometne infrastrukture in velikimi razdaljami med posameznimi funkcionalnimi območji. OJP so pogosto povezani z zelenimi površinami, prometnimi vozlišči in stanovanjskimi soseskami. Posebna pozornost je namenjena vprašanju orientacije, berljivosti prostora ter vključevanju raznolikih uporabnikov v okolje, kjer je javni prostor pogosto manj intenzivno rabljen, a prostorsko zelo obsežen.

Granada (Španija) je zgodovinsko mesto z izrazitim turističnim značajem, kompleksno topografijo in gosto urbanizirano strukturo. OJP so zaznamovani z ozkimi ulicami, strmimi nakloni in visoko intenzivnostjo rabe. Dostopnost in varnost sta v tem kontekstu tesno povezani z gibanjem pešcev, turističnimi tokovi ter sobivanjem lokalnih prebivalcev in obiskovalcev. Poseben izziv predstavlja zagotavljanje družbene vključenosti v prostoru, ki je hkrati vsakdanji in izrazito reprezentativen.

Raznolikost obravnavanih mest ustvarja širok spekter prostorskih situacij, v katerih se vprašanja dostopnosti, varnosti in družbene vključenosti manifestirajo na različne načine. Prav ta raznolikost omogoča, da sintezna analiza preseže lokalne posebnosti in se osredotoči na prepoznavanje ponavljajočih se prostorskih vzorcev ter časovne dinamike odzivov in OJP.

5. REZULTATI

V nadaljevanju so predstavljeni rezultati primerjalne sinteze rezultatov intenzivnih študijskih delavnic v petih obravnavanih mestih s pomočjo opisne matrike scenarijev DVDV OJP. Osrednji rezultat predstavlja sintezna opisna matrika scenarijev DVDV OJP, ki združuje ponavljajoče se prostorske značilnosti in tipe odzivov, identificirane znotraj posameznih OJP. Sinteza matrika DVDV (Preglednica 1) ne vrednoti posameznih mest ali lokacij, temveč omogoča pregledno primerjavo, kako se ključni vidiki dostopnosti, varnosti in družbene vključenosti kažejo v trenutnem stanju ter kako se predlagani odzivi in usmeritve spreminjajo skozi kratkoročni (5 let), srednjeročni (10 let) in dolgoročni (20 let) časovni okvir. Metodološki prispevek opisne sintezne matrike DVDV je v njeni zmožnosti strukturiranja heterogenih kvalitativnih podatkov v primerljiv analitični okvir, ki omogoča sistematično primerjavo med različnimi prostorskimi konteksti in časovnimi ravnmi. Opisna sintezna matrika DVDV tako deluje kot orodje sinteze, ki povezuje empirična opažanja, scenarijsko mišljenje in razvojno orientirane usmeritve ter s tem omogoča transparentno sledljivost med zaznanim stanjem, interpretacijo izzivov in predlaganimi prostorskimi odzivi.

Rezultati so v nadaljevanju interpretirani na dveh ravneh. Prvič, izpostavljeni so prevladujoči vzorci v trenutnem stanju OJP, ki se ponavljajo v različnih urbanih kontekstih. Drugič, analizirana je časovna dinamika predlaganih odzivov, pri čemer se razkrijejo tipični premiki od manjših, neposrednih prostorskih posegov k dolgoročnim sistemskim in normativnim spremembam. Na tej osnovi so na koncu povzete tudi ključne podobnosti in razlike med mesti, ki izhajajo iz njihovih prostorskih in družbenih specifik.

5.1 Prevladujoči prostorski vzorci trenutnega stanja

analiza opisne sintezne matrike DVDV razkriva več ponavljajočih se prostorskih vzorcev, ki se v trenutnem stanju OJP pojavljajo v vseh petih obravnavanih mestih, ne glede na njihove velikostne, zgodovinske ali prostorske razlike. Ti vzorci kažejo na strukturne omejitve, ki vplivajo na dostopnost, varnost in družbeno vključenost prostora ter se najizraziteje odražajo v uporabniški izkušnji ranljivih skupin. Prvi izrazit vzorec predstavljajo fizične ovire in fragmentirane dostopne poti, ki otežujejo neprekinjeno in varno gibanje po OJP. Te se pojavljajo v obliki poškodovanih ali neenakomernih tlakov, robnikov brez ustreznih prehodov, stopnišč brez alternativnih poti ter nenadnih prekinitev pešpoti. Čeprav so v posameznih delih mest prisotne prilagoditve, so te pogosto parcialne in ne tvorijo celostnega, berljivega sistema gibanja. Drugi ponavljajoči se vzorec je neuskkljenost med različnimi prometnimi režimi, zlasti med površinami za pešce, kolesarje in motorni promet. Konflikti rabe se pojavljajo na križiščih, v območjih mešanega prometa ter v bližini pomembnih javnih programov. Takšne situacije negativno vplivajo na zaznavo varnosti in pogosto vodijo v izogibanje prostoru, zlasti pri otrocih, starejših in gibalno oviranih uporabnikih. Tretji vzorec se nanaša na omejeno berljivost in orientacijo v prostoru. Pomanjkanje jasnih vizualnih in taktilnih orientacijskih elementov, neenotna urbana oprema ter nepregledne prostorske zasnove OJP otežujejo samostojno rabo prostora. Ta problem je še posebej izrazit za senzorično občutljive uporabnike in migrante, ki se zanašajo na jasne prostorske signale pri orientaciji in razumevanju rabe prostora. Pogost vzorec v vseh mestih je tudi pomanjkanje možnosti zadrževanja, počitka in prilagoditve lastnemu tempu, ki se sicer lokalno pojavljajo, vendar niso enakomerno razporejene ali povezane v smiselno mrežo. Odsotnost klopi, senčenih območij ali mirnejših prostorov zmanjšuje možnost daljšega bivanja v prostoru in omejuje njegovo uporabo za ranljive skupine ter za družbene interakcije. V več primerih se kaže tudi zmanjšana zaznava varnosti, ki ni nujno povezana z dejansko nevarnostjo, temveč z občutkom nepreglednosti, slabe osvetlitve, nejasnih mej prostora ali konfliktnimi situacijami rabe. Takšna zaznava pomembno vpliva na odločitve o uporabi prostora in pogosto vodi v njegovo selektivno rabo.

Skupni imenovallec navedenih vzorcev je, da OJP v trenutnem stanju pogosto deluje kot zaporedje delno dostopnih in funkcionalno neenakovrednih območij, namesto kot povezan in vključujoč prostorski sistem. Ti vzorci tvorijo izhodišče za razumevanje predlaganih odzivov in scenarijev, predstavljenih v nadaljevanju, ter pojasnjujejo, zakaj se številne rešitve v kratkoročnih časovnih okvirih osredotočajo na odpravljanje najbolj očitnih prostorskih ovir.

5.2 Odzivi v kratkoročnih, srednjeročnih in dolgoročnih časovnih obdobjih

glede na sintezno opisno matriko scenarijev DVDV se predlagani odzivi v vseh obravnavanih mestih jasno razporejajo po časovnih obdobjih, pri čemer posamezne dimenzije prostora pridobivajo različno težo glede na predvideno obdobje uresničevanja.

Kratkoročni scenariji (do 5 let) so večinoma usmerjeni v odpravljanje najbolj očitnih in neposredno zaznavnih prostorskih ovir. Ti vključujejo izboljšave površin za gibanje, sanacijo poškodovanih tlakov, prilagoditve robnikov, izboljšanje osvetlitve ter uvedbo osnovne urbane opreme, ki omogoča varnejše in udobnejše zadrževanje v prostoru. Kratkoročni ukrepi so praviloma lokalno usmerjeni in ne zahtevajo večjih prostorskih ali institucionalnih

sprememb, hkrati pa imajo pomemben učinek na zaznavo varnosti in uporabnosti prostora, zlasti za ranljive skupine.

Srednjeročni scenariji (do 10 let) se osredotočajo na celovitejšše prostorske prilagoditve in reorganizacijo rabe OJP. V tem časovnem obdobju se pojavljajo predlogi za boljše povezovanje dostopnih poti, umirjanje prometa, jasnejšo razmejitve različnih prometnih režimov ter izboljšanje berljivosti prostora z enotnimi orientacijskimi in informativnimi sistemi. Poseben poudarek je namenjen ustvarjanju povezanih in berljivih prostorskih struktur, ki omogočajo samostojno in varno rabo prostora za širši krog uporabnikov.

V dolgoročnih scenarijih (do 20 let) se poudarek premakne k sistemskim in normativnim spremembam, ki presegajo posamezne prostorske posege. Ti vključujejo prilagoditve prostorskih politik, spremembe načrtovalskih praks, integracijo načel univerzalnega in vključujočega oblikovanja v regulativne okvire ter dolgoročno preoblikovanje prostorskih hierarhij v mestih. Dolgoročni scenariji odražajo razumevanje, da trajna izboljšava dostopnosti, varnosti in družbene vključenosti OJP zahteva postopne, a temeljite spremembe v načinu načrtovanja, upravljanja in rabe OJP.

Pomembna ugotovitev časovne analize je, da se vprašanja družbene vključenosti in občutka pripadnosti v prostoru praviloma pojavljajo šele v srednjih in dolgoročnih časovnih obdobjih, medtem ko so kratkoročni odzivi pretežno usmerjeni v tehnične in funkcionalne izboljšave. To kaže na razkorak med nujnostjo takojšnjega izboljšanja osnovnih pogojev rabe prostora in zahtevnostjo vzpostavljanja bolj vključujočih prostorskih in družbenih praks, ki potrebujejo daljše časovno obdobje. Časovna razporeditev odzivov v opisni sintezni matriki DVDV tako razkriva ne le zaporedje predlaganih ukrepov, temveč tudi implicitne prioritete in omejitve obstoječih načrtovalskih pristopov. Razumevanje te dinamike omogoča bolj celostno interpretacijo rezultatov in predstavlja izhodišče za razpravo o razkoraku med kratkoročnimi izboljšavami in dolgoročnimi cilji vključujočega oblikovanja OJP.

5.3 Podobnosti in razlike med urbanimi konteksti

kljub izrazitim razlikam v velikosti, zgodovinskem razvoju in prostorski strukturi obravnavanih mest se pojavljajo številni skupni vzorci v zaznavi in obravnavi dostopnosti, varnosti in družbene vključenosti OJP. Ti skupni elementi kažejo, da številni izzivi presegajo lokalne posebnosti in so povezani s širšimi strukturnimi značilnostmi sodobnega urbanega razvoja. V vseh mestih se kot osrednji izziv ponavlja fragmentiranost OJP, ki je posledica postopnega in delnega prilagajanja obstoječih prostorskih struktur novim zahtevam. Ne glede na kontekst se dostopnost pogosto izboljšuje lokalno in nesistemske, kar vodi v neenakomerno kakovost prostora in prekinjene dostopne poti. Ta vzorec je prisoten tako v zgodovinsko oblikovanih mestnih jedrih kot v sodobnejših urbanih in suburbanih območjih. Razlike med mesti se izraziteje kažejo v načinu, kako so prostorski izzivi povezani s specifičnimi lokalnimi okoliščinami.

V zgodovinskih in turistično obremenjenih mestih, kot je Granada (Španija), so omejitve dostopnosti in varnosti tesno povezane z reliefom, gostoto rabe in intenzivnimi tokovi obiskovalcev. V srednje velikih mestih z izrazitim zgodovinskim jedrom, kot je Kranj (Slovenija), se izzivi pogosto pojavljajo na stiku med varovanjem kulturne dediščine in uvajanjem sodobnih vključujočih rešitev. V postsocialističnih urbanih okoljih, kot je Bydgoszcz (Poljska), se prostorske omejitve pogosto kažejo v neenakomerni kakovosti OJP, posledici večfaznih transformacij

in delnih prenov, ki niso bile celostno usklajene z novjšimi zahtevami dostopnosti in varnosti. V razpršenih in infrastrukturno zaznamovanih okoljih, kot je Vantaa (Finska), pa v ospredje stopajo vprašanja berljivosti prostora, orientacije in povezljivosti med posameznimi območji. Kljub tem razlikam sintezna opisna matrika scenarijev DVDV kaže, da so predlagani odzivi v različnih mestih presenetljivo podobni glede na časovni okvir. Kratkoročni scenariji se povsod osredotočajo na izboljšanje osnovnih pogojev rabe prostora, srednjeročni na prostorsko reorganizacijo in povezovanje, dolgoročni pa na sistemske in normativne spremembe. To nakazuje, da so zaznani problemi in načini njihove obravnave del širšega skupnega razumevanja dostopnosti, varnosti in družbene vključenosti v evropskih mestih.

Primerjava urbanih kontekstov tako ne razkriva zgolj razlik med mesti, temveč tudi skupno logiko postopnega naslavljanja prostorskih izzivov. Rezultati kažejo, da lokalne posebnosti vplivajo predvsem na pojavne oblike problemov, medtem ko so temeljni vzorci in časovna struktura odzivov v veliki meri primerljivi.

6. ZAKLJUČEK

Prispevek z uporabo sintezne opisne matrike scenarijev DVDV OJP (Preglednica 1) ponuja primerjalni vpogled v obstoječe stanje in razvojne usmeritve OJP v petih evropskih mestih. Izvirnost metodološkega pristopa je v razvoju in uporabi opisne sintezne matrike scenarijev DVDV, ki omogoča strukturiranje in primerjavo heterogenih kvalitativnih podatkov, pridobljenih skozi intenzivne študijske delavnice, v enoten in transparenten analitični okvir. Takšen pristop presega deskriptivno analizo posameznih primerov, saj omogoča sistematično prepoznavanje ponavljajočih se prostorskih vzorcev ter razumevanje njihove časovne dinamike brez redukcije kompleksnosti posameznih urbanih kontekstov.

Opisna matrika scenarijev DVDV se je izkazala kot učinkovito orodje za sintezo rezultatov delavnic, izvedenih v okviru projekta *Sustainable Accessible Future Environments* (SAFE, n.d.), saj povezuje empirična opažanja, scenarijsko mišljenje in razvojno naravnane prostorske odzive. S tem omogoča sledljivost med zaznamanim stanjem odprtega javnega prostora, interpretacijo ključnih izzivov ter predlaganimi usmeritvami v različnih časovnih horizontih (kratkoročni, srednjeročni in dolgoročni).

Rezultati analize kažejo, da se kljub raznolikosti obravnavanih mest pojavljajo primerljive omejitve v trenutnem stanju OJP, zlasti v obliki fizičnih ovir, fragmentiranih dostopnih poti, konfliktov rabe ter omejenih možnosti zadrževanja in družbene vključenosti, ki nesorazmerno prizadenejo ranljive skupine uporabnikov. Časovna razčlenitev scenarijev dodatno razkriva, da so kratkoročni odzivi praviloma usmerjeni v odpravljanje najbolj očitnih tehničnih in funkcionalnih pomanjkljivosti, medtem ko so celostni vidiki dostopnosti, varnosti in družbene vključenosti pogosto premeščeni v srednje in dolgoročne razvojne okvire.

Metodološki doprinos opisne matrike scenarijev DVDV je zlasti v njeni prenosljivosti in ponovljivosti, saj omogoča uporabo v različnih prostorskih, kulturnih in institucionalnih kontekstih ter s tem odpira možnosti za njeno nadaljnjo uporabo v raziskovalnem in načrtovalskem delu. Prispevek s tem ne ponuja normativnih rešitev, temveč vzpostavlja analitični okvir, ki podpira kritično refleksijo razkoraka med cilji vključujočega in univerzalnega oblikovanja ter njihovo uresničitvijo v praksi ter omogoča bolj informirano odločanje v procesih načrtovanja odprtega javnega prostora.

Literatura in viri

- Francis, J., Giles-Corti, B., Wood, L., in Knuijan, M. (2012). Creating sense of community: The role of public space. *Journal of Environmental Psychology*, 32(4), 401–409. <https://doi.org/10.1016/j.jenvp.2012.07.002>
- Gehl, J. (2010). *Cities for people*. Island Press.
- Gupta, A., Yadav, M., in Nayak, B. K. (2025). A systematic literature review on inclusive public open spaces: Accessibility standards and universal design principles. *Urban Science*, 9(6), 181. <https://doi.org/10.3390/urbansci9060181>
- Harvey, D. (2008). The right to the city. *New Left Review*, 53, 23–40.
- Haselbacher, M., Kuokkanen, K., Palonen, E. in Reeger, U. (2024). Inclusion and Exclusion in Urban Public Space: Contemporary Challenges in Vienna and Helsinki. *Urban Planning*, 9, 8291. <https://doi.org/10.17645/up.8291>
- Huskinson, M., Serrano-Estrada, L., in Martí, P. (2024). Perceived accessibility matters: Unveiling key urban parameters through traditional and technology-driven participation methods. *Environmental and Sustainability Indicators*, 24, 100523. <https://doi.org/10.1016/j.indic.2024.100523>
- Imrie, R., in Hall, P. (2001). *Inclusive design: Designing and developing accessible environments*. Routledge.
- Iwarsson, S., in Ståhl, A. (2003). Accessibility, usability and universal design: Positioning and definition of concepts describing person–environment relationships. *Disability and Rehabilitation*, 25(2), 57–66. <https://doi.org/10.1080/dre.25.2.57.66>
- Jacobs, J. (1961). *The Death and Life of Great American Cities*. New York: Random House.
- Jacobs, J. (1969). *The Economy of Cities*. New York: Random House.
- Jacobs, J. (1984). *Cities and the Wealth of Nations*. New York: Random House.
- Lefebvre, H. (1991). *The Production of Space*. Oxford: Blackwell.
- Mace, R. L., Hardie, G. J., in Place, J. P. (1996). *Accessible environments: Toward universal design*. North Carolina State University.
- Newman, O. (1972). *Defensible Space. Crime Prevention through Urban Design*. New York: Macmillan.
- Pérez-Tejera, F., Anguera, M. T., Guàrdia-Olmos, J., Dalmau-Bueno, A., & Valera, S. (2022). Examining perceived safety and park use in public open spaces: The case of Barcelona. *Journal of Environmental Psychology*, 81, 101823. <https://doi.org/10.1016/j.jenvp.2022.101823>
- Preiser, W. F. E., & Smith, K. H. (Eds.). (2011). *Universal design handbook* (2nd ed.). McGraw-Hill.
- Qi, J., Mazumdar, S., in Vasconcelos, A. C. (2024). Understanding the Relationship between Urban Public Space and Social Cohesion: A Systematic Review. *International Journal of Community Well-Being*, 7(2), 155–212. <https://doi.org/10.1007/s42413-024-00204-5>
- Steinfeld, E., in Maisel, J. L. (2012). *Universal design: Creating inclusive environments*. John Wiley & Sons.
- Sustainable Accessible Future Environments (n.d.). *Sustainable Accessible Future Environments (SAFE)*. <https://eusafe.fu.uni-lj.si/>
- Sustainable Accessible Future Environments (2023). *Preparing for ISPs with local cooperation partners, planning event, and mapping the urban area*. <https://eusafe.fu.uni-lj.si/>